

Literatura →

Bizitzaren artea, poematua

Alex Gurrutxaga

Rikardo Arregiren hirugarren poema liburua da hau, 14 urteko (*Kartografia*, 1998) ia erabateko isiltasunaren ondoren datorrena. Bi liburu mota omen daude: irenkesten direnak eta irensten zaituztenak. Pitin bat pentsatuta ohar tuko zara, irakurle, zein gutxi diren bigarren motakoak. Hau da bat.

Poema liburu oso sendoa da, borobila, poetika hausnartu eta konplexu baten loratzea. Liburuaren batasuna egituraren ikusketan da garbi; hiru atal handi, bakoitza autonomoa nolobait, bai gai aldetik baita bereizgarri formalai dagokienez ere, eta era berean guztiz osagarriak hirurak. Gaiak artea, maitasuna eta heriotza dira.

Lehen atalean (*Bizitza=Artea*) poetak artea eta bizitza parekatzen ditu; behar bada biek dutelako balio bera eta, gainera (idazleak esana), biak ala biak eraiki egiten ditugulako. Esan behar da bizitza arruntaz, egunerokoaz ari dela, eta ez zentzu neoplatonikoa. Begira *Poetikak eta poemak* li-

bururako Rikardo Arregik berak idatzi zuena: «Poesiaren zeregina esatea da, mundua esatea, errealitatea esatea». Baina nola esan?: «esatea da kontua eta ez esanahiak bilatzea, batzuetan poesian errealitatearen esanahiek estaltzen dute errealitatea» (19). Horixe da *Bitan esan beharra*-n egiten duena: errealitatea esan.

Bigarren atala (*Amodiozko poemak edo*) maitasunari eskainia da. Zentzu zabalean hartzen da hemen amodioa, bizitzaren oinarria eta arte gisa hau ere. Lehen pertsonaren presentzia nabaria da, baina ez dago sentimentalke-riarik eta topikoak ironiaz jartzen dira zalantzan, izenburutik bertatik. Bereziki aipagarria da nola lortu duen maitasuna hain fisikoa, hain plastikoa izatea (erotismorik ere bada noski). Adibidez: «Maitasunaren atsegin be-roa / ezagutu duenak / nola beteko ditu / gorputzek utzitako hutsu-neak / lagunen hitz epel eta hitse-kin?» (X).

Hirugarren eta azken atalean (*Requiem*) egitura itxi egiten da, heriotzarekin hain justu. Eta heriotza, dio poetak, ez da artea: «Bi-

zitzea arte handia da; / baita maitasuna ere, noski; / baina heriotza ez da inoiz / arte edo artista izan-ge» (*Arterik ez*). Eta ezin esan ga-be utzi: oso ederra da *Luis Cernu-daren hilobia* poema.

Gaien transzendentzia ikusita norbaitek pentsa lezakeenaren kontra, Rikardo Arregigan ez du irakurleak poeta erromantikorik topatuko. Ez analogia, baizik ironia da haren poetikaren funtsa; eta ez bakarrik umore edo jolasaga-tik, baizik eta begirada ez-lilur-ratua duelako (jendeari begira, erlazioei, naturari, maitasunari). Alde horretatik, autoironia ager-

'BITAN ESAN BEHARRA'

- **Egilea:** Rikardo Arregi
- **Diaz de Heredia.**
- **Argitaletxea:** Alberdania.

tzen da (adb. *Argiaren jainkoa*) eta tradizioari ere begiratzen zaio. Obra batek literatur tradi-zioa behatu eta harekiko jarrera bat irudikatzea puxtarri bat da ia beti; poetikaren parte ere bada. Rikardo Arregiren poesiak oso aintzat hartzen du tradizio litera-rio, eta maisutasunez lantzen, errespetuz eta ironiaz aldi berean (adb. *Fervor de Buenos Aires*). Gu-reen artean, esaterako, Lizardi hainbat bider agertzen da (*Txola-rreak, Autobusetik*, e.a.)

Formalki ere, tradizioa bistan dugu. Poesia neurtua da nagusi-ki, eite klasikokoa asko (7, 11, 14koak...). Baina formak ez du jar-rioa behartzen, horren lekuko da hain nabaria den narratibitatea. Hizkera poetikoa argia da, irado- kitzaila baina surrealismo eta fi-gura poetiko bihurrik gabea.

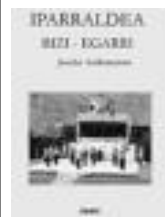
Esanda dago, irakurle: maila goreneko obra da *Bitan esan be-harra*. Baina, azkenean, Rikardo Arregik berak esana gogoratu be-har da: «Axola duena da irakur-lea emozonatu den ala ez» (*Poeti-kak eta poemak*). Eta emozioa neurtu ezin denez gero, hemen-dik aurrerakoak zure esku.

'EGAN', 2012KO 3 ETA 4. ZENBAKIAK

■ **Argitaratzailea:** Euskalerria-ren Adiskideen Elkarte.

Pierre Topet-Etxahuni buruzko idazlanak bildu ditu batez ere aurtengo udazken-neguko *Egan*-ek: batzuk, berriak; beste-ak, berrargitaratuak. Jon Etxai-de, Jean-Louis Davant, Patri Ur-kizu, Jean Haritxelhar eta Patxi Salaberri Muñoa dira duela 150 urte hil zen Barkoxeko kobla-ka-ri buruzko testuen egileak.

'IPARRALDEA BIZI-EGARRI'

- **Egilea:** Joseba Aurkenerena.
- **Argitaletxea:** Hiria.

Lapurdiko, Nafarroa Behereko eta Zuberoako herritarrekin loturiko oihartzunak, gogoetak, bizierak, ekintza historikoak aurkituko ditu Joseba Aurkene-renaren liburu hau osatzen duten 33 narrazioen irakurleak. «Herri baten egunerokotasune-an oinarrituriko kontakizunak» dira, Hiria argitaletxeak jakina-razi duenez.

'MALTZETA, SOINU BETE BIHOTZ'

- **Egilea:** Juan Luis Zabala.
- **Argitaratzailea:** Euskal Herriko Trikitixa Elkarte.

Soinuaren Liburutegia bilduma-ko bederatzigarren liburu-dis-ko-ko Juanito Garate *Maltzeta* soinu jotzaile azkoitiarrari eska- ni dio Trikitixa Elkarteak. XX. mendeko trikitiaren izen han-dietako bat da Maltzeta. Erro-merien urrezko garaian, punta-puntako trikitilaria izan zen.

↓ Haur eta gazte literatura

Ipuinzaleentzat

Imanol Mercero

Ahozko tradizioa oparora da euskal literaturan. Aspaldian ahaztutxuea ba-genuen ere, iritsi zaigu beste behin horren lekuko bat: Mayi Ariztiaren *Amattoren uzta*.

Patxi Zubizarretak apailatzaile lan oso delikatua egin du hama-bost ipuinekin osatutako «uzta» hau egokitzen. Haren ekarpena-ren gakoak ulertu eta bereziki ar-gitalpen honen mugak eta balio-ak ezagutzeko, aitzakiarik gabe irakurri behar zaio aitzinsolasa, txera handiz prestatu duena, nire ueste.

Ipuin hauen jatorrizko argita-ratzailea Mayi Ariztia izan zen, XX. mendean Ipar Euskal He-rrian eduki dugun biltzaile ga-rrantzitsuena. Aita Donostiak adoretuta, Ariztia andreak maiz argitaratu zituen ipuinak *Gure Herria* aldizkarian, bereziki 30eko eta 50eko hamarkadetan. *Amattoren uzta* 1934an kaleratu zuen, aldizkari beronen laguntza-rekin, hamasei ipuinekin, euska-raz eta frantsesez, bi zutabetara.

Liburu haren berrargitalpen gaurkotuena Elkarrek kaleratu zuen, 1982an.

Ariztiaren bildumako ipuin gehienak, hamar, Josepe Amore-nari jasotakoak dira. Amorena ipuin kontalaria zen ofizioz, Sara inguruan arto zuriketean eta hala-koetan ari zirenen nekea arintze-ko kontratatua izaten zena. Ariz-tiarekin aritu zenean, lauorgeri urtetik gorako aitona zen.

Amattoren uzta Klis-Klasikoak deritzon bildumaren bosgarren titulua da. Klis-Klasikoan xedea klasiko unibertsal eta euskal jatorriko ezinbestekoak berrargi-taratu eta eguneratzea da, kalita-te handienaren bermearrekin. Hartara, egitasmo horren atzean daude Haur eta Gazte Literatura sustatzeko euskal erakundea (Galtzagorri elkarte), Eusko Jaurlaritza eta itun berezi baten pean batu diren argitaletxeak.

Uzta osatzen duten hamabost ipuinetan estilo ugari aurkituko ditu irakurleak, joera batzuk na-gusituta ere. Ipuinek kristau fe-dearen eragin nabarmena dute, bereziki Amorenaren aleetan,

ziurrenera gizon horren grina es-piritualagatik. Gainera, kontalari horren ipuinek badute laburpen izaera nabarmen bat, ale berdi-nak baina osatuagoak aurreko mendean Ipar Euskal Herrian bil-dutako bildumetan ia hitzez hitz aurkitzen direlako.

Guztietan aipagarrienak Axu-larri eskainitako bi aleak dira, gardenki erakusten dutenak nola

'AMATTOREN UZTA'

- **Idazlea:** Mayi Ariztia.
- **Ilustratzailea:** Maite Gurrutxaga.
- **Egokitzailea:** Patxi Zubizarreta.
- **Argitaletxeak:** Alberdania, Erein eta Igela.

sortzen diren tradizioko ipuinak pertsonaia historiko baten ingu-ruan, fantasiaz eta ahozko meka-nikaz beteak, hiru menderen bu-ruan.

Apaizak, zeria eta infernua, hildakoen arimak eta deabrua, horiek dira ipuin gehienetako gertaeren leitmotiva. Gehienak giro baserritar eta feudalean ko-katzen dira. Bada Joan Hartzaren aldaera bat, bai eta buru argitasa-na eta iruzurra konbinatzen du-ten hiruzpalau ale ere. Horien ar-tean, harri azpian trabatutako su-gea laguntzen duen morroiaren aldaera bat dago, sugearen orde-z gamelu haragijale bitxi bat dau-kana.

Ipuin kateatu original bat ere badu, Grimm anaiei *Korbes-jau-na* ipuinaren aldaera ematen duena, oso eskatologikoa eta ba-rregarria, halako umorea duena-rrantzat.

Liburuak dituen hamasei iru-dietan, Maite Gurrutxagak giro landatar ohikoari ikusmolde be-rri bat erantsi dio, klasikoak be-zain berritzailea irudituz zaidana.

Hortan fini da ixtoria.